

SZAKMAI BESZÁMOLÓ

Az ösztöndíjas neve: Bauko János

Kutatási téma: A magyar és szlovák keresztnévállomány összehasonlító vizsgálata. Magyaró
szlovák keresztnévkönyv

Kutatási id szak: 2021.02.01.62021.08.30.

Befogadó intézmény: Eötvös Loránd Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, Magyar
Nyelvtudományi és Finnugor Intézet

A mobilitás célja posztdoktori szakmai tanulmányút, kutatómunka, a magyarországi befogadó intézménnyel való együttműködés (ELTE, BTK, Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézet), a tervezett kutatási témát feldolgozó könyv elkészítése volt.

A kutatás célja a magyar és szlovák keresztnévállomány összehasonlító vizsgálata, s a magyarószlovák keresztnévkönyv kéziratának elkészítése volt, amely a keresztnévek anyanyelven (magyar nyelv alakváltozatban) történő anyakönyvezését segíthetné Szlovákiában.

Az ösztöndíjas id szakban elsőként áttanulmányoztam a témával összefüggő szakirodalmat. A támogatás egy részét a szakirodalom megvételére, a régebbi könyvek, tanulmányok fénymásolására fordítottam. Az ELTE Magyar Nyelvtudományi Könyvtára és az egyetemi kollégák nagyban segítettek szakirodalmi tájékozódásomat. Az áttanulmányozott szakirodalom alapján megírtam az elméleti részeket. Ezt követően áttekintettem a személynevek hivatalos használatát befolyásoló szlovákiai névtörvényeket, amelyeket a keresztnévkönyvben magyar nyelven közlök. A magyarószlovák keresztnévpárok adatbázisának kialakítása után összevettem a magyar és szlovák keresztnévállományt, valamint létrehoztam a női és férfi keresztnévekhez kapcsolódó névcikkeket, melyekben információkat találunk a keresztnévek eredetéről, jelentéséről, becézett változatairól, névnapjairól.

A kutatás eredményei röviden a következőképpen foglalhatók össze:

A magyarószlovák keresztnévkönyv célja a szlovákiai magyar szülők segítése újszülött gyermekük keresztnévének kiválasztásában, az anyanyelvi keresztnév-menedzselés, az anyanyelvi (magyar) névalakok anyakönyvezésének preferálása, a szlovákiai kisebbségi személynévjogokra vonatkozó törvények magyar nyelven való ismertetése. A keresztnévszótár útmutatóként szolgálhat a keresztnévek anyanyelven történő

anyakönyvezését illetően, a szlovákiai magyar településeken az anyakönyvi hivatalokban is használhatnák.

A magyar és szlovák keresztnév párokat tartalmazó könyv három fő fejezetre tagolódik. A keresztnévtár mintegy 3 800 (női és férfinévhez kapcsolódó) névcikket tartalmaz. A szótári részben szerepelnek a magyarul (Magyarországon hivatalosan) anyakönyvezhető férfi és női keresztnévalakok, ezek mellett a szlovák névmegfeleltetők. A névcikkekben feltüntettem a névetimológiát és -jelentést, a becenévalakokat, a névnap(ok) időpontját, a rokon nevet(ek)et. A magyaroszlavák keresztnévkönyvben található névcikkek megírásához alapvető forrásul szolgált a Ladó János és Bíró Ágnes által 1998-ban kiadott *Magyar utónévkönyv*, Fercsik Erzsébet és Raátz Judit 2017-ben megjelent *Örök névnap*. A mai magyar keresztnévek legteljesebb gyűjteménye, és a Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézetének honlapján elérhető Magyarország anyakönyvi bejegyzésre alkalmasnak minősített férfi- és női keresztnévek listája (<http://www.nytud.hu/oszt/nyelvmuvelo/utonevek/index.html>), valamint az online-utónévkeres (<http://corpus.nytud.hu/utonevportal/>). A szlovák névpárok keresésekor elsősorban Milan Majtán és Matej Povaflaj által 1998-ban megjelent *Vyberte si meno pre svoje dieťa* (Válasszon keresztnévet gyermekének) című, illetve Miloslava Knappová *Jak se bude vaše dítě jmenovat?* (Hogy hívják majd az Ön gyermekét?) című 2017-ben kiadott (mintegy 17 000 keresztnévet tartalmazó) keresztnévszótárát használtam. A Szlovák Köztársaság Belügyminisztériumából származó újszülött-névlisták is segítségemre voltak.

A második fejezet foglalkozik a keresztnév fogalmával és kialakulása történetével, az anyanyelvi személynév-menedzselés fontosságával, az anyakönyvezés sajátosságaival, a keresztnévek anyakönyvezésekor használatos szlovákiai és magyarországi névkönyvekkel és -jegyzékekkel, a kisebbségekre vonatkozó szlovákiai névtörvényekkel, a névdivat változásával, a keresztnévadás indítékaival, a szlovákiai magyarok személynévhasználatának jellemzőivel, a magyar és szlovák keresztnévállomány összevetésével.

A harmadik részben a személynévek anyakönyvezését érintő szlovákiai névtörvények, a kereszt- és családnévről szóló 1993. évi 300. számú és az anyakönyvekről szóló 1994. évi 154. számú többször módosított törvények teljes szövegét ismertetem. A személynévek anyakönyvezését szabályozó törvények lehetővé teszik a keresztnév anyanyelven való anyakönyvezését, illetve a régebben szlovákul anyakönyvezett név kisebbségi névalakra való átírását, valamint a nem szlovák nemzetiségűnek számára a családnév -ová toldalék nélküli bejegyzését.

A szlovákiai kisebbségekhez tartozó kétnyelvű személyek a keresztnévválasztás során gazdagabb névkincsből, a kisebbségi és többségi, illetve egyéb idegen nyelvekből származó névállományból egyaránt válogathatnak. A szlovákiai magyarok magyaroszlovák kétnyelvű környezetben élnek, így a mindennapi kommunikáció során magyar és szlovák, vagy egyéb idegen névváltozatokat is használnak. A kétnyelvű névhasználók mentális lexikonjában két vagy több nyelv névkincse található, és a tulajdonnevek egyik vagy másik nyelvben való aktiválása a formális vagy informális kommunikációs helyzettel függ.

A szlovákiai magyarok keresztnévválasztása eltér mind a magyarországi magyarok, mind a szlovákiai szlovákok névadási, névhasználati sajátosságaitól. Az újszülöttnél választott keresztnév anyakönyvezésének tekintetében alapvetően ötféle nyelvi megoldással találkozunk: 1. magyar keresztnév/többes keresztnév, de nincs szlovák névmegfelelője; 2. szlovák keresztnév/többes keresztnév, de lehet magyar névmegfelelője is; 3. a magyar és szlovák keresztnév alak/többes keresztnév mindkét nyelvben azonos; 4. egyéb idegen nyelvű keresztnévforma/többes keresztnév; 5. nyelvtanilag vegyes többes keresztnév.

A szlovákiai magyar szülők egy része a Magyarországon is használatos utónevek közül válogat, és magyaros formájú keresztnévet választ gyermekének. Ők élnek az anyakönyvi törvény adta lehetőséggel, amely engedélyezi a kisebbségek anyanyelven történő anyakönyvezését. A szlovákiai anyakönyvekbe bejegyzett egyes keresztnévek, amelyeknek nincs szlovák névmegfelelőjük csak a magyar nemzetiségiek körében fordulnak elő, etnikai identitásjelöltszerepük van: pl. Boglárka, Csenge, Csepke, Csilla, Emese, Enikő, Kincső, Napsugár, Tünde, Villő, Virág; Bence, Bendegúz, Botond, Bulcsú, Csaba, Csanád, Csongor, Előd, Gergő, Lehel, Levente, Örs, Szabolcs, Tiborc, Zalán, Zente, Zoltán, Zsolt, Zsombor.

A szlovákiai magyar szülők másik része szlovákul anyakönyvezi gyermeke nevét, így a szlovákban használatos keresztnévek listájából választ nevet. Ebben szerepet játszhat az is, hogy a névadó neve is szlovákosan van anyakönyveztve, és ez a minta befolyásolja a név bejegyzésének módját. A szlovákiai magyar családokban azonban az élő nyelvben és az informális írott szövegekben többnyire nem az anyakönyvezett szlovák változatot használják, hanem a név magyar megfelelőjét, illetve annak becézett alakváltozatát: pl. Alfbeta ó Erzsébet, Erzsi; Katarína ó Katalin, Kati; Ladislav ó László, Laci; Mária ó István, Pityu. A szlovákiai magyarokra jellemző a kettős személynévhasználat, a család- és keresztnévnek kétféle (magyar és szlovák) alakváltozatban való használata a hivatalos és nem hivatalos, valamint nyelvi kontextustól függően.

A szülők olyan keresztnéveket is választhatnak gyermeküknek, amelyek a magyar és a szlovák nyelvben is azonos alakváltozatban használatosak, elkerülve ezáltal a név átírásával,

fordításával kapcsolatos bonyodalmakat: pl. Albert, Andrea, Angelika, Anna, Dávid, Júlia, Laura, Mária, Tamara, Tibor, Veronika, Viktória. A keresztnév nyelvileg semleges változata későbbi kommunikációs problémák megelőzésére is szolgálhat, nem fedi fel az egyén etnikai identitását.

A szülők választhatnak gyermeküknek idegen hangzású, illetve a szlovák ortográfiától eltér helyesírású neveket is, amelyek különböző alakváltozatokban lehetnek anyakönyvezve Szlovákiában: pl. Elisabeth, Elizabeth, Elizabet, Elizabeta; Jasemin, Jasemín, Jasmin, Jasmín, Jasmina, Jasmína, Jasmine, Jasmyn, Jasmyna, Yasemin, Yasemine, Yasmin, Yasmína, Yasmina, Yasmine; Jesica, Jesika, Jessica, Jessika; Christofer, Christopher, Kristoffer, Kristopher; Mathias, Matias, Matia, Matthias, Mattias stb. A szlovákiai anyakönyvi hivatalokban online-névforrásokat is használnak, minden olyan keresztnévet bejegyznek az anyakönyvbe, mely megtalálható a www.babynameworld.com, www.babynames.com, vagy a www.babynology.com weboldalon.

A vegyes nemzetiségű családokban az újszülött gyermek keresztnévének kiválasztásakor a szülők nyelvi problémával is szembesülhetnek: az édesanya vagy az édesapa anyanyelve jelen-e meg a keresztnévben. A vegyes házasságban élő szülők névadásban történő megegyezésére a nyelvileg vegyes kettős (ritkábban hármas) keresztnév is utalhat. Az egyik keresztnév magyar, a másik szlovák formában lehet anyakönyvezve: pl. Hajnalka Zlatica, Balázs Imrich, Dávid Tomáš, Lajos Daniel, Ernest Balázs, Ladislav Krisztofer, Matúš Áron, Samuel Barnabás, Sebastián Zsolt. A magyarul bejegyzett keresztnév egyéb idegen eredetű névvel is párosulhat: pl. Anthony Csaba, Balázs Brúnó, Bence Christian, Bryan Zoltán, Ferenc Armand, Giuseppe András, James Jácint, Levente Kevin. A több keresztnévet viselő hivatalos érintkezésben azt a keresztnévet használják, amelyik az első helyen szerepel az anyakönyvben, az elsőként magyaros formában bejegyzett név által a hivatalos névhasználat is feltehetően magyardomináns lesz.

A kutatási időszakom során három publikációm jelent meg nyomtatásban és három tanulmány megjelenés előtt áll (ezek közül három angol nyelvű, kettő szlovák nyelvű és egy magyar nyelvű), illetve elkészült a magyaroszlovák keresztnévkönyv kézírata.

A következő publikációim jelentek meg:

Bauko János 2021a. *Anyanyelvi keresztnév-menedzselés Szlovákiában*. In: Csernicskó István ó Kozmács István szerk., *Kétnyelvűség ó oktatás ó nyelvmenedzselés*. Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Nyitra. 23639.

Bauko János 2021b. *Úradné a neúradné vlastné mená v bilingválnej onymickej krajine* (Hivatalos és nem hivatalos tulajdonnevek a kétnyelvű névszemiotikai tájképben). *Jazykovedný asopis* 72/1: 1246141.

Bauko János 2021c. *Interdisciplinary Education and Popularization of Onomastics at the Institute of Hungarian Language and Literary Science of University in Nitra*. In: L. Gómez Chova ó A. López Martínez ó I. Candel Torres eds., 15th International Technology, Education and Development Conference. 8-9 March, 2021. IATED Academy, Valencia, 444464451.

Három tanulmány megjelenés el tt áll (2021-ben jelennek meg).

A *šVlastné mená v interdisciplinárnom kontexteö* (Tulajdonnevek interdiszciplináris kontextusban) cím kötetben, melynek társszerkeszt je vagyok, fog megjelenni *šInterdisciplinárny výskum onymickej krajinyö* (A névszemiotikai tájkép interdiszciplináris vizsgálata) cím tanulmányom.

A *š14th annual International Conference of Education, Research and Innovationö* (virtuális konferencia, Valencia) cím konferenciakötetben két tanulmányom jelenik meg: 1. *Research and Teaching of the Bilingual Onymic Landscape at the Hungarian Institute of Constantine the Philosopher University in Nitra*. 2. *The Applicability of Minority Onomastic Research in University Education*.

A tervezett keresztnévkönyv kézírata is elkészült, amelyet a közeljöv ben szeretném megjelentetni: *A magyar és szlovák keresztnévállomány összehasonlító vizsgálata. Magyaró szlovák keresztnévkönyv. Kézirat*.

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Magyar Nyelvtudományi és Finnugor Intézete mint befogadó intézmény nagy mértékben segítette a kutatásaim megvalósítását. Azokkal a kollégákkal is konzultáltam, akik publikációkat jelentettek meg a témakörben.

A tanulmányút nagyban hozzájárult a szakmai fejl désemhez, valamint a Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem és az Eötvös Loránd Tudományegyetem egyes intézeteinek szorosabb szakmai együttm ködéséhez.